

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทยในเมืองแห่งสุขภาพะดี พื้นที่น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง

ณัฏฐ์ธรรณ ปัญจันต์, ปร.ด.¹ ยงยุทธ แก้วเต็ม, ปร.ด.^{1*}

วันที่รับ: 10 มีนาคม 2568 วันที่แก้ไข: 23 สิงหาคม 2568 วันที่ตอบรับ: 28 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

แหล่งน้ำพุร้อนแจ้ซ้อนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เชื่อมโยงวิถีวัฒนธรรมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบททางสังคมและศักยภาพชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทย และเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการบริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามวิถีไทยในพื้นที่น้ำพุร้อนแจ้ซ้อนให้เป็นต้นแบบสำหรับการใช้ประโยชน์ในอนาคต โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมผานแนวคิดศาสตร์พระราชามาตามกระบวนการ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา เก็บข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในกรอบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้นำชุมชน แกนนำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพแหล่งน้ำพุร้อน องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่อุทยาน กองทุนต่าง ๆ รวม 30 คน เครื่องมือ คือ แบบบันทึกข้อมูลหัตถวิญญู แนวคำถามประชุมระดมความคิด แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบบันทึกภาคสนาม ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบททางสังคม ศักยภาพชุมชนมี 3 ด้าน คือ ทุนทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่โดดเด่นด้วยแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรมภูมิปัญญาพื้นบ้านที่หลากหลายชาติพันธุ์ ทุนเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งของกลุ่มอาชีพและการจัดการโฮมสเตย์ 2) รูปแบบการจัดการบริการการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ การจัดการเส้นทางและแผนที่ท่องเที่ยวแบบบูรณาการ การสร้างอัตลักษณ์ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนด้วยการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสุขภาพ และการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์สุขภาพ ข้อเสนอแนะ ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการหมู่บ้านควรจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทยและพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทย, น้ำพุร้อน, ศาสตร์พระราชา, ศาสตร์พระราชา, น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ อีเมล thun716@gmail.com

Participatory action research: Thai-style health tourism in a well-being city at Chae Son hot springs, Mueang Pan District, Lampang Province

Nutthaporn Panchakhan, Ph.D.¹ *Yongyuth Kaewtem*, Ph.D.^{1*}

Received: March 10, 2025 Revised: August 23, 2025 Accepted: August 28, 2025

Abstract

The Chae Son Hot Springs serves as a health tourism destination that connects cultural ways of life to sustainable development. This participatory action research aimed to study the social capital context and community potential as a Thai-style health tourism destination, and to develop a Thai-style health tourism service model in the Chae Son Hot Springs area to serve as a prototype for future utilization. The methodology employs participatory action research integrated with the King's Philosophy approach following the process of understanding, accessing, and developing. Data collection followed qualitative research methodology within the framework of participatory action research. The purposive key informants consisted of 30 participants, including community leaders, core community members, village committees, village health volunteers, hot springs occupational groups, sub-district administrative organizations, park officials, and various fund representatives. Research instruments included secondary data record forms, brainstorming session guidelines, participatory observation forms, and field notes, all validated by three experts. Data were analyzed using content analysis. The findings revealed that: 1) The social capital context and community potential encompass three dimensions: natural environmental capital distinguished by natural hot springs, cultural capital of diverse ethnic folk wisdom, and strong community economic capital of occupational groups and homestay management; 2) The developed tourism service model comprises four components: integrated tourism route and map management, health tourism identity creation, community-based tourism management through health wisdom transmission, and development of tourism activities and health products. As recommendations, the Subdistrict Administrative Organization and village committees should establish a comprehensive master plan for Thai-style health tourism and foster collaboration with external agencies to ensure sustainable health tourism development.

Keywords: Thai-style health tourism, Hot Springs, King's Philosophy, Wellness City, Chae Son hot springs

¹ Assistant Professor, Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Lampang, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute

* Corresponding author e-mail: thun716@gmail.com

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนไปท่ามกลางธรรมชาติเรียนรู้วิถีการใช้พลังงานจากธรรมชาติมาบำบัด และเสริมสร้างสุขภาพให้แข็งแรง จิตใจสดชื่นแจ่มใสควบคู่ไปกับการท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่น และนำสิ่งที่ได้รับมาปรับปรุงคุณภาพชีวิตเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ คาดการณ์ว่า ในปี ค.ศ. 2030 จำนวนผู้เดินทางท่องเที่ยวทั่วโลกจะเพิ่มขึ้น 1,800 ล้านคน โดยกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิกจะเป็นภูมิภาคที่มีอัตราการขยายตัวสูงที่สุด (Global Wellness Summit, 2020) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพคาดว่าจะเพิ่มขึ้นมากกว่าสองเท่าในช่วงปี 2565 ถึง 2570 สำหรับประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านสุขภาพนานาชาติ (medical hub) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ร่วมกับโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Development Programme [UNDP]) จัดโครงการ “ตามรอยศาสตร์พระราชารเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน” (Tourism Authority of Thailand, 2022) โดยน้อมนำศาสตร์พระราชาร “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาใช้ในการบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชนโดยศึกษาศักยภาพของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวและเข้าถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐในการวางแผนและตัดสินใจของคนในชุมชน พัฒนาพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการสุขภาพโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและส่งเสริมการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณและสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถสรางความยั่งยืนให้การท่องเที่ยวของไทย

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการในพื้นที่ ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ว่าราชการจังหวัด คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำจังหวัด ตลอดจนประชาชนในชุมชนและกลุ่มภาคสังคม เช่น กลุ่มอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ทุกฝ่ายจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและดำเนินงานแบบบูรณาการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาในรูปธรรมและสามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Dokchan & Chuamuangphan, 2020) โดยเฉพาะเมื่อมีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เข้าด้วยกันส่งผลให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย สำหรับประเทศไทยถือว่ามีความโดดเด่นและความแตกต่างหลายด้าน ได้แก่ (1) คุณค่าที่คุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไปในการรับบริการ (2) มีความหลากหลายของบริการทั้งในการรักษา ส่งเสริม สันทนาการ (3) ข้อได้เปรียบด้านความหลากหลายของภูมิศาสตร์ ชีววิทยา และทำเลที่ตั้ง และ (4) ความเป็นมิตรเป็นกันเองของชาวไทยในการต้อนรับชาวต่างชาติด้วยอัธยาศัยไมตรีที่เป็นมิตร โดยองค์การการท่องเที่ยวโลกกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว (United Nations World Tourism Organization: UNWTO, 2022) ได้แก่ (1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม และ (3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพซึ่งเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิถีการรักษาสุขภาพกายใจได้รับความเพลิดเพลิน และสุนทรียภาพ มีความรู้ต่อการรักษาคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดี มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพบางแห่งยังจัดรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความงาม การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ และการท่องเที่ยวแบบผสมผสานที่นักท่องเที่ยวจะได้รับความแตกต่างระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว โดยรูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษมีแนวโน้มขยายตัว เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องการที่จะเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง ต้องการสัมผัสธรรมชาติที่บริสุทธิ์กิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเทศไทยมีความพร้อมของทรัพยากรพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวแบบนี้

จังหวัดลำปางเป็นเมืองท่องเที่ยวรองที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติสวยงามที่ดึงดูดความอุดมสมบูรณ์ มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่าทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม มีแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อน อาทิ น้ำตก แหล่งน้ำพุร้อนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ นำมาใช้ประโยชน์ในการบำบัดรักษา มีโอกาสพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติที่มีอยู่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กล่าวคือ เป็นแหล่งสปาที่ตั้งอยู่ตามแหล่งน้ำพุร้อนหรือน้ำแร่ธรรมชาติ โปรแกรมการบริการเน้นการบำบัดโดยใช้ความร้อนของน้ำหรือแร่ธาตุต่าง ๆ ช่วยเพิ่มความโดดเด่นในบริบทของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีความได้เปรียบเชิงแข่งขันโดยเฉพาะในส่วนของอัตลักษณ์ที่มีลักษณะ

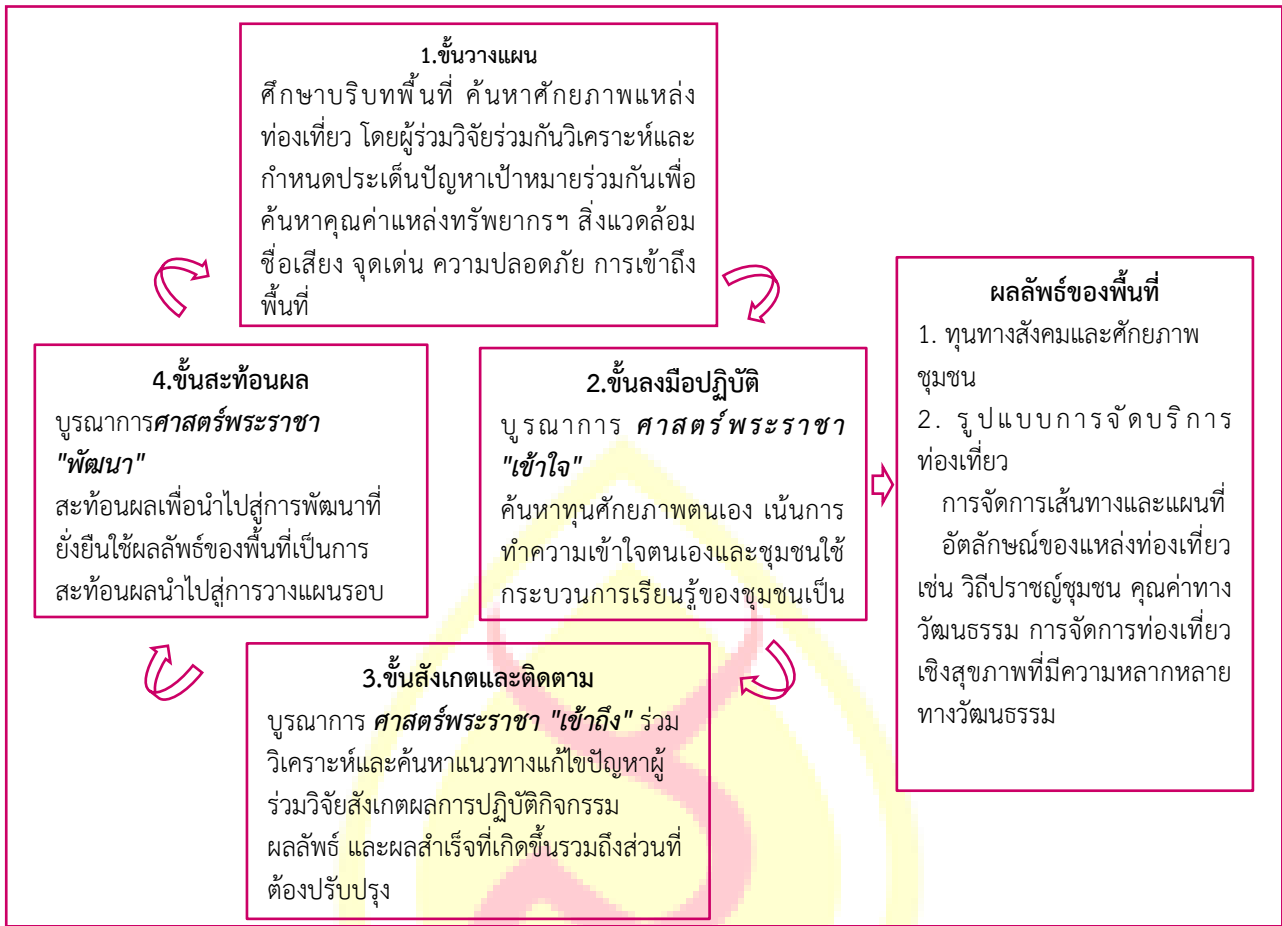
เฉพาะที่แท้จริงและดั้งเดิมของพื้นที่ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และเอกลักษณ์ที่เป็นความโดดเด่นที่แสดงออกมาโดยเฉพาะความเป็นล้านนาที่สะท้อนผ่านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันงดงามซึ่งนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีแนวโน้มที่จะใช้จ่ายสูงและชื่นชอบประสบการณ์ที่แท้จริงและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ สอดคล้องกับการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามแนวคิดเมืองสุขภาวะที่ดีที่เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่สะอาด ปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของตนเอง (Global Wellness Institute, 2024) สำหรับพื้นที่น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน การพัฒนาให้เป็นเมืองสุขภาวะที่ดีจึงไม่เพียงแต่เน้นการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังคงส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสร้างสุขภาวะที่ดีให้กับประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง นอกจากนี้จากการรวบรวมสภาพปัญหาการท่องเที่ยวแหล่งน้ำพุร้อนในเขตภาคเหนือตอนบนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวน้ำพุร้อน สามารถสรุปได้เป็น 6 ประเด็น (Khoomsab et al, 2025) ได้แก่ (1) การขาดการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานผู้ดูแล (2) ปัญหาการพัฒนาสถานที่และสินค้าของการท่องเที่ยว (3) การขาดแคลนมัคคุเทศก์ที่มีคุณภาพประจำแหล่งท่องเที่ยว (4) ปัญหาสิ่งแวดล้อมรอบแหล่งน้ำพุร้อนเริ่มเสื่อมโทรม การดูแลระบบการคมนาคมขนส่งมวลชนยังไม่มีประสิทธิภาพ (5) ปัญหาด้านนโยบายการท่องเที่ยวที่ขาดความต่อเนื่อง และ (6) ปัญหาการมีส่วนร่วมของบุคคลในพื้นที่โดยรอบในการดึงดูดนักท่องเที่ยว จากปัญหาข้างต้นแล้ว ยังพบว่าแหล่งท่องเที่ยวน้ำพุร้อนแจ้ซ้อนอยู่ห่างไกลจากแหล่งร้านค้าชุมชน การเดินทางเข้าถึงไม่สะดวกเนื่องจากรถประจำทางเข้าออกตามตารางเวลา ขาดการเชื่อมโยงกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนโดยรอบ จากการทบทวนดังกล่าวผู้วิจัยเห็นโอกาสพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวน้ำพุร้อนโดยให้ชุมชนโดยรอบแหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งเส้นทางท่องเที่ยว วิถีวัฒนธรรมที่โดดเด่น สร้างอาชีพ รายได้ให้กับคนในชุมชนตามศาสตร์พระราชาโดยออกแบบและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงสถานที่สำคัญของชุมชน ตลอดจนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้สะท้อนถึงบรรยากาศการท่องเที่ยวมากที่สุด โดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททุนทางสังคม ศักยภาพชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทยในเมืองแห่งสุขภาวะดี พื้นที่น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดบริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามวิถีไทยในพื้นที่น้ำพุร้อนแจ้ซ้อนให้เป็นต้นแบบสำหรับการใช้ประโยชน์ในอนาคต

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมบูรณาการร่วมกับศาสตร์พระราชาซึ่งเป็นแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยอาศัยกระบวนการวิธี "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" (Tourism Authority of Thailand, 2022) ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ร่วมวิจัย โดยดำเนินการตามกรอบแนวคิด 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนศึกษาบริบทของพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจศักยภาพ ปัญหา และความต้องการของชุมชน โดยวิเคราะห์และกำหนดประเด็นร่วมกัน 2) การลงมือปฏิบัติที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจชุมชนโดยการจัดเวทีประชุมและระดมความคิดเห็นจากคนในพื้นที่ การเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การสังเกตและติดตามเพื่อร่วมวิเคราะห์ผลการดำเนินงานกิจกรรมกับชุมชนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหรือพัฒนาแนวทางใหม่ที่เหมาะสม 4) การสะท้อนผลการดำเนินงานและข้อมูลจากทุกขั้นตอนเพื่อนำเสนอและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลร่วมกันและนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูล คัดเลือกแบบเจาะจงโดยเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาพื้นที่รอบแหล่งน้ำพุร้อนและผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ รวมถึงบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน แกนนำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อน ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและกองทุนอาชีพ 5 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน โดยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

เกณฑ์คัดเข้า

1. มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป และมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ สามารถสื่อสารภาษาไทยได้
2. เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ไม่น้อยกว่า 3 ปี
3. มีบทบาทหรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาพื้นที่รอบแหล่งน้ำพุร้อนแจ้ซ้อนในปัจจุบัน อย่างน้อย 1 ปี
4. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์หรือความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำพุร้อนในพื้นที่โดย

พิจารณาจากประวัติการทำงาน หรือข้อเสนอแนะจากผู้นำชุมชนจึงได้รับเชิญเข้ามา

5. มีความสนใจและยินดีเข้าร่วมกระบวนการวิจัยตลอดระยะเวลาการดำเนินงาน

เกณฑ์คัดออก

1. ผู้ที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในตำบลแจ้ซ้อนอย่างต่อเนื่อง
2. ผู้ที่ไม่มีบทบาทหรือไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่รอบแหล่งน้ำพุร้อนแจ้ซ้อน
3. ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย

เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบบันทึกข้อมูลทุติยภูมิจากองค์กรบริหารส่วนตำบล อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนและแผนแม่บทชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน โดยแบบบันทึกข้อมูลทุติยภูมินำมาใช้ในขั้นตอนวางแผนการวิจัยเพื่อศึกษาบริบทของพื้นที่ก่อนลงมือเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน แผนพัฒนาชุมชน ข้อมูลสิ่งแวดล้อมทรัพยากร กิจกรรมท่องเที่ยว รายงานผลการดำเนินงานหรือโครงการที่ผ่านมาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการออกแบบแนวคำถามประชุมระดมความคิดเห็น 2) แนวคำถามในการประชุมระดมความคิดเห็น ได้แก่ การค้นหาทุนและศักยภาพชุมชน การวิเคราะห์จุดดีจุดด้อยของพื้นที่ วิถีชีวิตชุมชน สภาพปัญหาของชุมชน แนวทางแก้ไขปัญหา องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ การสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการทุนทางสังคมเพื่อสร้างการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 3) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และ 4) แบบบันทึกภาคสนาม

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ แนวคำถามในการประชุมระดมความคิดเห็น แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบบันทึกภาคสนามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัย นักวิชาการสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานชุมชน นักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน ตรวจสอบความเหมาะสมและความสมบูรณ์ถูกต้องของภาษา

ความเชื่อถือของวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าทั้งด้านข้อมูลโดยเก็บข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน คือ ข้อมูลทุติยภูมิ เช่น รายงานขององค์การบริหารส่วนตำบล แผนแม่บทชุมชน ข้อมูลจากอุทยานฯ ข้อมูลความคิดเห็นจากการประชุม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม บันทึกภาคสนาม ด้านวิธีการโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลายทั้งข้อมูลเชิงนโยบายและแผน ข้อมูลเชิงปฏิบัติและความคิดเห็นของชุมชน ข้อมูลพฤติกรรม สถานการณ์จริงในพื้นที่ ข้อมูลเชิงประสบการณ์ ด้านผู้วิจัยโดยมีผู้ร่วมวิจัยหลายคนในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลทำให้ได้ข้อมูลที่เห็นพ้องกันด้วยเพื่อความสอดคล้อง และคุณสมบัติของนักวิจัยในการเก็บข้อมูลนักวิจัยทุกคนต้องผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับแนวทางการใช้เครื่องมือ มีทักษะการฟังและตั้งคำถามแบบเปิด การเปิดรับความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูลหลากหลายกลุ่ม นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญในเรื่องความน่าไว้วางใจของข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้จากการประชุมระดมความคิดเห็นได้มีการทวนสอบข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งความเชื่อมั่นของข้อมูล โดยก่อนสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยสรุปทบทวนประเด็นที่ได้ให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรับทราบก่อนที่จะวิเคราะห์และทำการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลเป็นการตรวจสอบความถูกต้องโดยผู้ให้ข้อมูล หากพบข้อมูลที่คลุมเครือหรือไม่ถูกต้องจะหารือร่วมกันเพื่อยืนยันและปรับแก้ก่อนสรุปผลการวิเคราะห์

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ขออนุมัติทำการศึกษาวิจัย จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง เลขที่ E2567-033 วันที่รับรอง 18 เมษายน 2567 ผู้วิจัยชี้แจงให้ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างรับทราบก่อนทำการศึกษา โดยข้อมูลที่ได้จะแสดงเป็นภาพรวมเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในทางวิชาการและประโยชน์ของชุมชนในพื้นที่

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่บูรณาการหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนวางแผน "ศาสตร์พระราชา: พัฒนา" โดยคณะผู้วิจัยลงพื้นที่ทำความรู้จักกับผู้นำชุมชนและประชาชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยวน้ำพุร้อนแจ้ซ้อน เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจในการร่วมกิจกรรมต่างๆ มีการศึกษาเอกสารข้อมูล เช่น ข้อมูลของตำบลและพื้นที่ รายงานผลการดำเนินงานและข้อมูลทุติยภูมิ จัดประชุมร่วมกับชุมชนเพื่อศึกษาบริบทพื้นที่และศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว วิเคราะห์และกำหนดประเด็นปัญหาเป้าหมายร่วมกัน เพื่อค้นหา

คุณค่าและทรัพยากร เช่น น้ำแร่จากน้ำพุร้อน ป่าไม้ และภูมิประเทศที่สวยงาม คุณค่าทางวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต การดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้าน และความสัมพันธ์ของชุมชนกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนชื่อเสียงของพื้นที่ที่เป็นจุดเด่นด้านสุขภาพ การเข้าถึงที่สะดวก ชื่อเสียง จุดเด่น ความปลอดภัย และการเข้าถึงพื้นที่

2. ขั้นลงมือปฏิบัติ "ศาสตร์พระราชา: เข้าใจ" ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้เครื่องมือวิจัยต่างๆ ได้แก่ แนวประเด็นคำถามในการประชุมระดมความคิดเห็น และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จัดทำเวทีประชุมและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับชุมชนในพื้นที่จำนวน 2 ครั้ง เพื่อค้นหาทุนศักยภาพของตนเอง เน้นการทำความเข้าใจตนเองและชุมชน และร่วมกันพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและแสดงถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของพื้นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นหลัก แนวคำถามสร้างจากวัตถุประสงค์การวิจัยและบริบทชุมชน เช่น ศักยภาพ จุดเด่น ปัญหา และความต้องการของชุมชน แบบบันทึกการสังเกตออกแบบตามกิจกรรมในพื้นที่ ปฏิบัติการระหว่างการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งข้อมูลจะนำไปใช้กำหนดแนวทางแก้ปัญหาในขั้นตอน "สังเกตและติดตาม" และออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในขั้น "สะท้อนผล" ต่อไป

3. ขั้นสังเกตและติดตาม "ศาสตร์พระราชา: เข้าใจ" ประชุมร่วมกันเพื่อวิเคราะห์และค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหากับผู้ร่วมวิจัย สังเกตผลการปฏิบัติกิจกรรม ผลลัพธ์ และผลสำเร็จที่เกิดขึ้น ได้แก่ การเกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน เช่น การแช่น้ำแร่สมุนไพร การนวดพื้นบ้าน การผลิตผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนมีการประเมินผลการดำเนินงานและระบุส่วนที่ต้องปรับปรุงและบันทึกข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการดำเนินงาน

4. ขั้นสะท้อนผล "ศาสตร์พระราชา: พัฒนา" จัดเวทีสะท้อนผลการดำเนินงานร่วมกับชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาโดยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เนื้อหาที่ประชุมคือ ผลการวิเคราะห์จากขั้นลงมือปฏิบัติและขั้นสังเกต เช่น ศักยภาพ ปัญหา กิจกรรม และข้อเสนอการพัฒนา ซึ่งการวิเคราะห์ร่วมกับชุมชนได้ข้อสรุปสำคัญ ได้แก่ แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รายการกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ แนวทางการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของชุมชน วิเคราะห์ผลลัพธ์ของพื้นที่ร่วมกับชุมชน ทั้งในด้านแผนที่เส้นทางท่องเที่ยว วิถีชุมชน ปรากฏชาวบ้าน คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม กิจกรรมท่องเที่ยว การดูแลสุขภาพที่หลากหลาย และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น โดยการวิเคราะห์ผลลัพธ์ของพื้นที่ร่วมกับชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาซึ่งมีลำดับขั้นตอนที่สอดคล้องกับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) การจัดระเบียบข้อมูล รวบรวมและจัดระบบข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การประชุมระดมความคิดเห็น บันทึกภาคสนามในแต่ละขั้นตอน จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์การวิจัย 2) การลดทอนข้อมูล โดยคัดกรองข้อมูลให้คงไว้เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทย ตัดข้อมูลที่ซ้ำซ้อนหรือไม่เกี่ยวข้องออก 3) การนำเสนอข้อมูลผ่านการบรรยายเชิงวิเคราะห์ แผนภาพ แผนที่เส้นทางท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนา 4) การตีความและสร้างข้อสรุปโดยค้นหารูปแบบความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้จากทุกกิจกรรมเพื่อสังเคราะห์เป็นข้อเสนอสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นต่อไป

ผลการวิจัย

1.บริบททุนทางสังคม ศักยภาพชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทยในเมืองแห่งสุขภาพอะดี พื้นที่น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดทุนทางสังคมตามแนวคิดของ Putnam (2000) ที่มององค์ประกอบสำคัญของทุนทางสังคมว่าประกอบด้วยเครือข่ายทางสังคม ความไว้วางใจ และบรรทัดฐานของการพึ่งพาอาศัยกัน รวมถึงมิติทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ นอกจากนี้ยังประยุกต์ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยและผู้มาเยือน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมท้องถิ่น (Jeuring & Haartsen, 2017) ผลการศึกษาพบประเด็นสำคัญ ดังนี้

1.1 ทุนทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่โดดเด่น ด้วยแหล่งน้ำพุร้อนที่ส่งเสริมสุขภาพ โดยตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปางบริหารจัดการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลแจ้ซ้อนมีเส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติ หลาย

หมู่บ้าน อาทิ หมู่ที่ 1 บ้านแม่แจ่ม แหล่งผลิตกาแฟอาราบิกาคคุณภาพดี และเมล็ดแมคคาเดเมีย จุดชมวิวกว๊านหิน วิถีชนเผ่าซึ่งมีชนเผ่าลาหู่ (มุเซอ) อีวเมี่ยน (เย้า) ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ที่พักโฮมสเตย์ หมู่ที่ 7 บ้านป่าเหมี้ยง ปลูกเหมี้ยงและกาแฟอาราบิกา เทศกาลดอกเสี้ยวบานเดือนกุมภาพันธ์ ที่พักโฮมสเตย์ จุดชมวิวกว๊านหินที่เป็นรอยต่อระหว่างบ้านป่าเหมี้ยงจังหวัดลำปางและบ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ หมู่ที่ 8 บ้านใหม่พัฒนา แหล่งผลิตกาแฟอาราบิกา และวิถีชนเผ่าม้ง ประเพณีโฮม้งต้นเดือนมกราคมของทุกปี และหมู่ที่ 12 บ้านแจ้ซอที่ตั้งของแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ และน้ำตกแจ้ซอ (Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation, 2015) ซึ่งเป็นทุนทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยพื้นที่น้ำพุร้อนแจ้ซอ ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซอ เป็นแหล่งน้ำพุร้อนที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ มีบ่อน้ำพุที่ผุดขึ้นมาเป็นบ่อเล็ก ๆ 9 บ่อ โดยแหล่งน้ำพุร้อนเหล่านี้เกิดจากน้ำบาดินไหลซึมผ่านรอยแตกของระหว่างชั้นหินลงไปใต้ดิน โดยความร้อนจะดันน้ำกลับขึ้นมาสู่ผิวดินเบื้องบนอีกครั้งกลายเป็นแอ่งน้ำร้อนที่มีอุณหภูมิราว 68-82 องศาเซลเซียส กิจกรรมยอดนิยมสำหรับนักท่องเที่ยวที่บ่อน้ำพุร้อนแจ้ซอก็คือการ “ต้มไข่” ในบ่อน้ำพุที่อุณหภูมิสูงถึงกว่า 80 องศาเซลเซียส โดยไข่ขาวเหลวเป็นวุ้นคล้ายไข่เต่า เรียกว่า “ไข่น้ำแร่” หรือไข่ออนเซน นอกจากนี้หากนักท่องเที่ยวต้องการลงไปแช่น้ำแร่ร้อนเพื่อบำบัดความเมื่อยล้าของร่างกาย เป็นบ่อแช่ตัวรวมกลางแอ่งบ่อใหญ่ที่มีอุณหภูมิพอเหมาะประมาณ 39-42 องศาเซลเซียส นักท่องเที่ยวที่ไม่ต้องการแช่บ่อรวมทางอุทยาน ๆ ก็มีห้องแช่น้ำแร่ส่วนตัว โดยใช้น้ำแร่ที่ต่อตรงมาจากบ่อน้ำร้อนซึ่งแยกชายและหญิง รวมถึงมีห้องอาบน้ำแร่แบบเป็นหลัง ๆ พร้อมด้วยอ่างอาบน้ำส่วนตัวให้เลือกตามความต้องการและมีบริการนวดแผนไทยเพื่อผ่อนคลาย

1.2 ทุนวัฒนธรรมภูมิปัญญาพื้นบ้านที่หลากหลายชาติพันธุ์ พบว่า พื้นที่แจ้ซอและแม่แจ่มมีความโดดเด่นด้านความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ประกอบด้วยวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้แก่ วิถีคนเมือง วิถีชนเผ่าลาหู่ (มุเซอ) อีวเมี่ยน (เย้า) และชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีประเพณีและภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ ชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดูแลสุขภาพที่สืบทอดมายาวนานซึ่งฝังรากลึกในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมซึ่งสะท้อนผ่านพิธีกรรม ความเชื่อ การดำรงชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

1.3 ทุนเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งของกลุ่มอาชีพและการจัดการโฮมสเตย์ จากการศึกษา พบว่า ความไว้วางใจและเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนตามแนวคิดการท่องเที่ยวกลับบ้าน (homecoming tourism) ช่วยสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยชุมชนมีความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ และมีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่หลากหลาย ได้แก่ เหมี้ยงหมัก ไบชา เมล็ดกาแฟ ผ้าปักม้งและเครื่องจักสานซึ่งสะท้อนถึงภูมิปัญญาและทักษะเฉพาะของคนในท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ไม่เพียงสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน แต่ยังเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเรียนรู้และสัมผัสประสบการณ์เชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ชุมชนรอบแหล่งน้ำพุร้อนแจ้ซอได้พัฒนาการจัดการโฮมสเตย์วิถีชุมชนที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าของบ้าน เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมท้องถิ่น อาทิ การเก็บใบเหมี้ยงยามเช้า การนำใบเหมี้ยงมาหมักและประกอบอาหาร การเก็บไบชา การเก็บเมล็ดกาแฟ การศึกษาวิถีการบ่มหมัก ตาก คั่ว และบดเมล็ดกาแฟด้วยตนเอง กิจกรรมการท่องเที่ยวเหล่านี้ ช่วยสร้างการมีส่วนร่วมและประสบการณ์ตรงให้แก่นักท่องเที่ยว ทำให้ได้เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง

จากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิการลงสำรวจพื้นที่จริง ศักยภาพชุมชนของแหล่งท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชนตามศาสตร์พระราชานี้ในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 บริบททุนทางสังคม ศักยภาพชุมชนตามศาสตร์พระราชานี้

การดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชนตามศาสตร์พระราชานี้	วิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมชุมชน
เข้าใจ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์รวมชาวไทยภูเขาเผ่า ม้ง อีวเมี่ยน(เย้า) ลาหู่ (มุเซอ), ความเป็นธรรมชาติ, วิถีชนบท เข้าถึง วิถีชุมชน ความเรียบง่าย การดูแลสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้สมุนไพร แช่น้ำพุร้อน พัฒนา การรักษามรดกทางวัฒนธรรม การรับประทานการอยู่อาศัย ประกอบอาชีพ ภูมิปัญญา	1) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ ที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายผูกโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชน เช่น การทำอาหารยาไหลกวนน้ำแร่ การใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการนวดแผนไทย รวมถึงมีคุณค่าเชิงธรรมชาติโดยมีบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติที่มีแร่

การดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชน ตามศาสตร์พระราชา

วิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมชุมชน

การเพิ่มคุณค่ามาตรฐานการบริการ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวใช้เวลา
ท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้นหรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

เข้าใจ พื้นที่ท่องเที่ยวอยู่ไกลตัวเมือง หน้าฝน การเดินทางลำบาก

เข้าถึง ไม่มีรถรับ ส่งนักท่องเที่ยวจากตัวเมือง

พัฒนา ระบบการจองที่พัก ติดต่อบริการส่งก่อนการเดินทาง

เข้าใจ เอื้อต่อการใช้ชีวิตแบบไม่เร่งรีบ

เข้าถึง ระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็น น้ำ ไฟ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต

พัฒนา ในการประชุมระดมความคิดเห็นด้านจุดด้อยของพื้นที่ชุมชน

ต้องการพัฒนามาตรฐานโฮมสเตย์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

เข้าใจ พื้นที่ป่าต้นน้ำ ไร่ชา (เหมี้ยง) ไร่กาแฟ

เข้าถึง ความเป็นธรรมชาติ

พัฒนา เส้นทางท่องเที่ยวและความปลอดภัย

เข้าใจ โฮมสเตย์ส่วนใหญ่รับนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ 2-5 คน

เข้าถึง การติดต่อเข้าพักต้องประสานกับเจ้าของโฮมสเตย์โดยตรงไม่มี
ผู้จัดการหรือคนกลางให้คำแนะนำ

พัฒนา พัฒนาเว็บไซต์ให้ข้อมูลทันสมัยและมีผู้ดูแลเว็บไซต์

เข้าใจ ป่าเหมี้ยงได้รางวัลสุดยอดชุมชนต้นแบบ "เที่ยวชุมชน ยลวิถี"

ประจำปี 2567 ของจังหวัดลำปาง

เข้าถึง แหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวหลากหลายช่องทาง

พัฒนา ร่วมคิด วางแผน ลงมือ ประเมินผล รับผิดชอบ

เข้าใจ ความเป็นธรรมชาติ ความสงบ ภูมิทัศน์ที่สวยงาม

เข้าถึง ความเรียบง่าย นักท่องเที่ยวบางกลุ่มต้องการงานศิลปะ เรียนรู้

ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ต้องการผู้รู้หรือคนท้องถิ่นมาเล่าให้ฟัง เป็น

การท่องเที่ยวแบบได้ผ่อนคลาย **พัฒนา** ปรับตามความต้องการแต่
คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ชุมชน

เข้าใจ เครื่องแปลภาษา

เข้าถึง เว็บไซต์ท่องเที่ยวของชุมชน

พัฒนา พัฒนาเว็บไซต์ภาษาอังกฤษ และมีคู่มือที่สื่อสาร

ภาษาอังกฤษ

ธาตุที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ ช่วยผ่อนคลายกล้ามเนื้อ บรรเทา
อาการปวดข้อ

2) สภาพการเข้าถึง พบว่า ทางกายภาพมีการเข้าถึงน้ำพุร้อน
อยู่ในพื้นที่ที่มีถนนเข้าถึงสะดวก สำหรับการเดินทางด้วย
รถยนต์ส่วนตัว แต่การขนส่งสาธารณะอาจยังไม่ครอบคลุม

3) สิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า บ่อแช่น้ำแร่ ห้องอาบน้ำน้ำ
และห้องเปลี่ยนเสื้อผ้ามีให้บริการ แต่ควรพัฒนาเรื่องคุณภาพ
สิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติม เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร และ
ที่พักใกล้เคียง และควรเพิ่มการสนับสนุนการบริการที่ตอบ
โจทย์นักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม: ผู้สูงอายุหรือผู้มีข้อจำกัดทาง
ร่างกาย

4) สภาพแวดล้อม มีบรรยากาศธรรมชาติที่สวยงามและเงียบ
สงบ เช่น ป่าเขาและพื้นที่สีเขียว คุณภาพน้ำแร่สูง

5) ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว จำนวนบ่อน้ำพุร้อนแช่ตัวมี
จำกัด ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวพร้อมกันจำนวนมากได้
และสภาพภูมิอากาศในฤดูฝนอาจทำให้การเดินทางลำบาก

6) ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน น้ำพุร้อนแจ้ซ้อนมีชื่อเสียงเป็นที่
รู้จักในระดับประเทศ แต่ยังคงขาดการประชาสัมพันธ์มากพอใน
ตลาดนักท่องเที่ยวต่างประเทศ

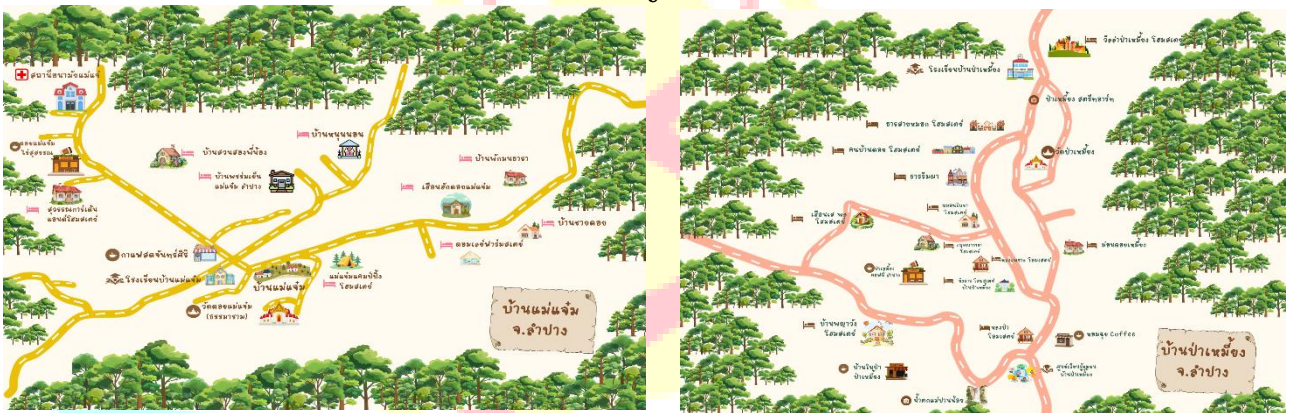
7) ความต้องการกิจกรรมสุขภาพของนักท่องเที่ยว เช่น
บริการแช่น้ำแร่ นวดแผนไทย และกิจกรรมโยคะหรือสมาธิ
บริการเพิ่มเติม เช่น บริการที่พักในพื้นที่ บริการอาหารสุขภาพ
และสินค้าที่ระลึกจากสมุนไพร

8) ความสามารถในการใช้บริการของนักท่องเที่ยว
มีข้อจำกัดกลุ่มผู้สูงอายุและผู้มีข้อจำกัดทางร่างกายอาจ
ประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการ เช่น การเดินขึ้นลงพื้นที่
ต่างระดับ

2. รูปแบบการจัดบริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามวิถีไทย ในพื้นที่น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน เมืองสุขภาพเวดี
ให้เป็นต้นแบบสำหรับการใช้ประโยชน์ในอนาคต โดยรูปแบบเดิม เช่น แผนที่ยังไม่มีชัดเจนเชิงรูปธรรม และ
เป็นแผนที่ที่สร้างขึ้นเองจากคนในชุมชนโดยไม่มีการจัดระบบข้อมูลหรือเชื่อมโยงสถานที่สำคัญอย่างชัดเจน ทำให้ขาด
ความสะดวกในการใช้งานสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ที่ต้องการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ภายในชุมชน โดยรูปแบบใหม่
ที่เสนอแตกต่างจากของเดิม รูปแบบใหม่ของแผนที่เป็นการพัฒนาโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเน้น
การเพิ่มจุดสำคัญในพื้นที่ เช่น สถานพยาบาล เช่น สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและสมุนไพร สถานที่ท่องเที่ยว
เชิงสุขภาพนอกเหนือจากน้ำพุร้อน คือ วัด โรงเรียน และแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการแพทย์แผนไทย และมีเส้นทาง
เดินทางที่เชื่อมโยงหมู่บ้านต่าง ๆ โดยเฉพาะ "บ้านแม่แจ่ม" และ "บ้านป่าเหมี้ยง" ซึ่งเป็นชุมชนต้นแบบด้าน
การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แผนที่ใหม่นี้สามารถใช้งานได้จริงและสะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ ทั้งในด้าน
ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิตของชุมชน มีการนำแนวคิดกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ
มีส่วนร่วมโดยบูรณาการร่วมกับ "ศาสตร์พระราชา" อันเป็นแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผ่านกระบวนการ "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" โดยมีจุดเน้นคือ การเข้าใจบริบททางธรรมชาติ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชน การเข้าถึงศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่เดิมในชุมชนการพัฒนาให้เกิดการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืน จากผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดบริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทยมี 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

2.1) การจัดการเส้นทางและแผนที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบบูรณาการ คณะผู้วิจัยร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าของโฮมสเตย์ เริ่มต้นกระบวนการวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนมากที่สุดเพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยคณะผู้วิจัยและชุมชนได้ร่วมกันพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขึ้นมาใหม่เพื่อแสดงเส้นทางการเดินทางและจุดสำคัญในพื้นที่ชุมชนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยจุดให้บริการด้านสุขภาพ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพร สถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น น้ำพุร้อน วัด โรงเรียน และแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการแพทย์แผนไทย เส้นทางและหมู่บ้านในพื้นที่ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ชุมชนโดยมีหมู่บ้านแม่แจ่ม และ หมู่บ้านป่าเหมี้ยง เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีองค์ประกอบของธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งแผนที่ที่พัฒนาขึ้นนี้จะแสดงเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมของพื้นที่ ดังภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 การจัดการเส้นทางและแผนที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบบูรณาการทั้งเชิงกระบวนการด้วยการมีส่วนร่วมชุมชน เชิงองค์ความรู้ด้วยศาสตร์พระราชา ภูมิปัญญาชาวบ้าน เชิงพื้นที่ด้วยการเชื่อมโยงทรัพยากรในชุมชน

2.2) การสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ พื้นที่ชุมชนมีจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะโฮมสเตย์วิถีชุมชน วิถีชีวิตเรียบง่ายในชุมชนแม่แจ่ม และป่าเหมี้ยง สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน ชาวบ้านทำการเกษตร ทำไร่กาแฟ ดำรงชีวิต ทั้งหัตถกรรมจักสาน หมอนโบราณ (ใบเหมี้ยง) อาหาร และสมุนไพร ซึ่งไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งรายได้เสริมที่สำคัญ ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งมีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์ของชุมชนท้องถิ่น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังมีผู้ให้ข้อมูลว่า

"สถานที่ท่องเที่ยวมีน้ำตก...วัดเวียงหวาย กิวหิน และจุดชมวิวกิวกลมเป็นจุดเช็คอินของนักท่องเที่ยว"
[ผู้ใหญ่บ้าน]

"เรามีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากมาย พาไปดูและลองเลี้ยงสัตว์แบบปล่อย สัมผัสวิถีชีวิตธรรมชาติอย่างแท้จริง" [ตัวแทนชุมชน]

"ไร่สุวรรณมีทริปท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ 2 วัน 1 คืน พาเก็บยอดชาใบชาแก่นำมาหมักเป็นก๋อนเหมี้ยง การหมักเหมี้ยง เก็บเมล็ดกาแฟ เรียนรู้วิธีการทำเมล็ดกาแฟ นอนซิลจิบกาแฟสด " [ผู้ประกอบการไร่กาแฟ]

"ชุมชนเรามีการเกษตรเป็นอาชีพหลักจึงนำผลผลิตที่ได้มาทำเป็นอาหารพื้นบ้านให้นักท่องเที่ยวทาน"
[ตัวแทนชุมชน]

"เรามีความหลากหลายของพืชที่ปลูก อาชีพทำไร่ชา ไร่กาแฟ เป็นหลัก" [ผู้ใหญ่บ้าน]

"เราทำสวนพืชผักพื้นบ้านรวมไปถึงพืชเมืองหนาวอื่น ๆ เช่น บัวย ท้อ แมคคาเดเมีย ใบชา" [ตัวแทนชุมชน]

2.3) การจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนร่วมกับการการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสุขภาพ โดยชุมชนนำเสนอวิถีชุมชนและภูมิปัญญาของตน ผู้วิจัยนำมาเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ พบว่า แจ้ซ้อนี้มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทยที่โดดเด่น มีทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาสู่ตลาดระดับสากล ความโดดเด่นของชุมชนแจ้ซ้ออยู่ที่ความเป็นธรรมชาติและความคิดเดิมของวิถีชีวิต ซึ่งถือเป็นจุดแข็งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่น้ำพุร้อนแจ้ซ้อที่มีชื่อเสียงในด้านการบำบัดสุขภาพด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสุขภาพ ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการสืบทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ดังมีผู้ให้ข้อมูลว่า

"บ้านเรามีการทำชาเลือดมังกร ชาดอกกาแฟ แมคคาเดเมีย ส่งขายประเทศจีน" [ผู้ประกอบการโฮมสเตย์]

"วัฒนธรรมวิถีการใช้ชีวิต วิถีชุมชนตามบริบทที่ไม่ได้ปรุงแต่ง" [ผู้ใหญ่บ้าน]

"สิ่งดีๆ ที่รุ่นพ่อ รุ่นแม่ได้ทำและส่งต่อให้ลูกหลานเรา ควรมีการสืบทอดให้ลูกหลานต่อไป" [ตัวแทนชุมชน]

"คนรุ่นปู่ย่าอายุยืนถึง 120 ปี เกือบของป่ากิน" [ตัวแทนชุมชน]

2.4) การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสุขภาพ ชุมชนแม่แจ่มและป่าเหมี้ยงมีความโดดเด่นด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ อันเป็นผลมาจากการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งมีประวัติการตั้งถิ่นฐานที่น่าสนใจ ประเพณีท้องถิ่นอย่างการพ้อนรำเก็บเมี่ยง และมีปฏิทินประเพณีชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่ควรแก่การอนุรักษ์และส่งเสริม ดังมีผู้ให้ข้อมูลว่า

"แม่แจ่มมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ มีชนเผ่าลาหู่ (มุเซอ) อี๋เมี่ยน (เย้า) ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง.....แต่อาศัยอยู่ด้วยกันได้อย่างลงตัว" [ผู้ประกอบการโฮมสเตย์]

"ชาวไทยภูเขาที่อยู่ชุมชนบ้านแม่แจ่ม มีอยู่ 3 กลุ่มใหญ่ มีวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นเป็นของตนเอง" [ผู้ใหญ่บ้าน]

"การพ้อนรำเก็บเมี่ยงเป็นท่ารำที่นางอุไร เหรียญทองและนางทรายคำ เหรียญทอง ซึ่งเป็นประธานกลุ่มแม่บ้านเป็นผู้ประดิษฐ์" [ผู้ประกอบการโฮมสเตย์]

"ปฏิทินชุมชนป่าเหมี้ยงในรอบปี ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ดอกเสี้ยวบาน" [ผู้ใหญ่บ้าน]

"ปัจจุบันนี้ท่ารำเหล่านี้ถือเป็นภูมิปัญญาของชุมชนที่ชาวบ้านต้องเก็บรักษาให้ดี" [ผู้ประกอบการโฮมสเตย์]

"ชุมชนมีท่าพ้อนเก็บเมี่ยง เช่น ท่าหนองเมี่ยง ท่าทางเก็บใบเมี่ยง ท่าเปาะใบเมี่ยง ท่ามัดใบเมี่ยง ท่าเดินกลับท่าเซ็ดเหงื่อ ท่านั่งล้อมมัดเมี่ยง ท่าพักผ่อนนอนหลับ ท่าตบกระเป่า ทั้งหมดนี้เราภูมิใจมาก" [ตัวแทนชุมชน]

"การแปรรูปผลิตภัณฑ์: "ผ้าปักลาหู่ นำมาตัดเย็บเป็นกระเป่า เสื้อผ้าเพื่อนำไปขาย" [ตัวแทนชุมชน]

ตารางที่ 2 การจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่น้ำพุร้อนแจ้ซ้อ ตามศาสตร์พระราชฯ: เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

เข้าใจ	เข้าถึง	พัฒนา
เข้าใจทรัพยากรธรรมชาติ: -ศึกษาคุณสมบัติของน้ำพุร้อน - คุณสมบัติการรักษา และวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เข้าใจชุมชน: -เรียนรู้วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้สมุนไพร การนวดแผนไทย - สำรวจความพร้อมชุมชนในการมีส่วนร่วมพัฒนา เข้าใจนักท่องเที่ยว: -วิเคราะห์สำรวจความคาดหวังของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมสุขภาพ	เข้าถึงทรัพยากร: -สร้างระบบการจัดการน้ำพุร้อนให้เหมาะสม เปิดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวใช้ประโยชน์น้ำพุร้อนได้ เข้าถึงชุมชน: -สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในกิจกรรม เช่น การบริการนวดไทยและสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน รัฐ และเอกชน เข้าถึงนักท่องเที่ยว: -พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและสร้างช่องทางการสื่อสารผ่านเทคโนโลยี เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย	พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ: -อนุรักษ์พื้นที่น้ำพุร้อนและพื้นที่ระบบนิเวศน์โดยรอบและนำเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการจัดการ พัฒนาศักยภาพชุมชน: -อบรมการจัดการบริการสุขภาพ เช่น การนวดแผนไทย การดูแลนักท่องเที่ยว -สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน เช่น การผลิตสินค้า OTOP จากสมุนไพร พัฒนาประสบการณ์นักท่องเที่ยว: -สร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงน้ำพุร้อนกับสถานที่ท่องเที่ยวอื่นในพื้นที่

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพื้นที่น้ำพุร้อนแจ้ซ้อนเน้นการเข้าใจคุณสมบัติของน้ำพุร้อนและภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดบริการและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ง่าย การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมส่งเสริมการตลาดผ่านผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชนตามแนวทาง "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" ตามศาสตร์พระราชา

อภิปรายผล

1. บริบททุนทางสังคม ศักยภาพของชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทยในเมืองแห่งสุขภาพเวดี พื้นที่น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง จากผลการศึกษา พบว่า พื้นที่มีทุนที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่

1.1 ทุนทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่โดดเด่นด้วยแหล่งน้ำพุร้อนที่ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนรอบน้ำพุร้อนแจ้ซ้อน เป็นการนำเสนอวิถีชีวิตของตนเอง เป็นการต่อยอดอาชีพของตนสู่การท่องเที่ยวสอดคล้องกับการศึกษาของ Suntornsamai & Thammachat (2016) ที่ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เหมาะสม พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพต้องเป็นการต่อยอดแบบพึ่งพาตนเองไม่เน้น “คนใดคนหนึ่ง” แต่ต้องประสาน “กลุ่ม” หรือ ชุมชน ที่ทำให้เกิดรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพ โดยการจัดการท่องเที่ยวที่มีฐานการเรียนรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ มีการสอดแทรกความรู้ไปพร้อม ๆ กับการสร้างความเพลิดเพลินทางจิตใจ มีการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายในรูปแบบชมธรรมชาติ เช่น การขี่จักรยานชมธรรมชาติ การชมสถานที่เชิงประวัติศาสตร์ โดยเพิ่มเติมการมียุวมัคคุเทศก์ที่เป็นนักเรียนเป็นไกด์ท้องถิ่นให้การดูแลจากการพัฒนาตามศาสตร์พระราชา การศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาการพัฒนาขีดความสามารถทุนทรัพยากรมนุษย์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยเพื่อยกระดับสู่มาตรฐานการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ซึ่งพบว่าแนวทางที่ควรพัฒนาคือ การพัฒนาผู้ประกอบการและยุวมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ (Mulmit, Kongprem & Pratum, 2020) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ยั่งยืนต้องอาศัยการบูรณาการทรัพยากรธรรมชาติกับศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

1.2 ทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนที่มีภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านและความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ทุนทางเศรษฐกิจและชุมชนที่มีความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่หลากหลายและการจัดการโฮมสเตย์วิถีชุมชน โดยชุมชนรอบแหล่งน้ำพุร้อนแจ้ซ้อน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อาทิ การเก็บใบเหมี้ยงยามเช้า ลงมือประกอบอาหาร เก็บเมล็ดกาแฟ ศึกษาวิธีการบ่ม หมัก ตาก คั่ว และบดเมล็ดกาแฟด้วยตนเอง นำมาดริปเพื่อดื่ม โดยนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้การจัดการการท่องเที่ยวเกิดการร่วมกลุ่มของผู้ประกอบการโฮมสเตย์ในชุมชน ซึ่งการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงในชุมชนรอบแหล่งน้ำพุร้อนแจ้ซ้อนซึ่งในอดีตชุมชนไม่มีการรวมกลุ่มกันอย่างเป็นระบบ แต่เมื่อนำแนวคิดศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ร่วมกับกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ได้กระตุ้นให้กลุ่มแกนนำและสมาชิกชุมชนหันมาให้ความสนใจในการรวมกลุ่มกันมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการร่วมกลุ่มของผู้ประกอบการโฮมสเตย์ในชุมชนช่วยเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจผ่านความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ และการจัดการโฮมสเตย์วิถีชุมชนที่มีเอกลักษณ์ และได้พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สะท้อนวิถีชีวิตเป็นการอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คนรุ่นใหม่และนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชนตามศาสตร์พระราชา ตำบลนางแล จังหวัดเชียงรายที่เกิดหลักการ HA - K - O - P Model ซึ่งองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย สามารถอธิบายได้ดังนี้ HA-Health Activity กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อาทิเช่น สมุนไพรพื้นบ้าน ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน K-King Philosophy การนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้การจัดการการท่องเที่ยว ในด้านการพัฒนามนุษย์ ด้านการพัฒนาและการบริหาร และด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู O-Organization การร่วมกลุ่มเพื่อการท่องเที่ยว ความร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชนเพื่อสร้างเป็นองค์กรปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชน และ P-Place & People การให้ความสำคัญกับคนและสถานที่เพื่อพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wongpratum & Phumvitchvet, 2021)

1.3 ทูทางเศรษฐกิจและชุมชนที่มีความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ผลผลิตภัณฑ์ชุมชนที่หลากหลาย และการจัดการโฮมสเตย์วิถีชุมชน การท่องเที่ยวหน้าพุ่มร้อนแจ้ซ้อ ส่วนใหญ่เป็นการเดินทางแบบเข้าไป เย็นกลับ การจัดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยรอบแหล่งน้ำพุ่มร้อนจะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้เวลาพักผ่อนได้มากขึ้น อีกทั้งกิจกรรมที่ชุมชนจัดให้ตามวิถีของตนจะเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวค้างคืนแบบโฮมสเตย์เพื่อซึมซับวิถีชุมชน การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต้องไม่ใช้การเที่ยวตามกระแส ชุมชนต้องมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น เช่น ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยงมีอาชีพเพาะปลูกเหมี้ยง มีการเก็บใบเหมี้ยงมามัดเป็นก้อนก่อนนำไปหมัก จึงเกิดทำพ่อนเก็บเหมี้ยง และการประชาสัมพันธ์เทศกาลดอกเสี้ยวบานของการท่องเที่ยวจังหวัดลำปางทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักบ้านป่าเหมี้ยงมากขึ้น ดังที่ Budeanu et al. (2016) พบว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องมีอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการทรัพยากรและการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นการสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมในระยะยาว

2. รูปแบบการจัดบริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทยในเมืองแห่งสุขภาพะดี พื้นที่น้ำพุ่มแจ้ซ้อ อำเภอมืองปาน จังหวัดลำปาง จากผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการจัดบริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทยที่พัฒนาขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชนผสมผสานแนวคิดองค์ความรู้ด้วยศาสตร์พระราชา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 2.1) การจัดการเส้นทางและแผนที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบบูรณาการ 2.2) การสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 2.3) การจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนร่วมกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสุขภาพ 2.4) การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสุขภาพ ซึ่งผลของการพัฒนารูปแบบการจัดบริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทยในเมืองแห่งสุขภาพะดีพื้นที่น้ำพุ่มแจ้ซ้อ อภิปรายผลแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

2.1 การจัดการเส้นทางและแผนที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบบูรณาการ การศึกษานี้ เสนอแนวทางการจัดการเส้นทาง ได้แก่ การกำหนดเส้นทางเดินป่าเพื่อสุขภาพโดยเน้นการออกกำลังกายและการฟื้นฟูจิตใจ การสร้างศูนย์สุขภาพชุมชนที่ผสมผสานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และการใช้เทคโนโลยีแผนที่ดิจิทัลเพื่อให้ข้อมูลเส้นทางและบริการด้านสุขภาพ สอดคล้องกับ Buathong and Pornprasit (2024) ที่ศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนเกาะแต้ว อำเภอมือง จังหวัดสงขลา พบว่าชุมชนมีความสามารถในการรวมกลุ่มและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้เข้มแข็งผ่านการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้าน และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ภายใต้ต้นทุนของพื้นที่เป็นหลักและชูความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ทำให้ได้กิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน “การท่องเที่ยววิถีเกษตรชุมชน คนเกาะแต้ว” ในรูปแบบการท่องเที่ยววันเดียว

2.2 การสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ผลการศึกษา พบว่า พื้นที่ชุมชนแม่แจ่มมีอัตลักษณ์โดดเด่นในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยมีจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวหลักคือโฮมสเตย์วิถีชุมชน วิถีชีวิตเรียบง่ายมีชุมชนป่าเหมี้ยง ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน ชาวบ้านประกอบอาชีพหลักคือการปลูกเหมี้ยงและทำไร่กาแฟ ดำรงชีวิตตามหลักความพอเพียงและกลมกลืนกับธรรมชาติ ชุมชนมีหัตถกรรมจักสานหมอนใบชา (ใบเหมี้ยง) อาหารและสมุนไพร ตลอดจนกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้วิถีชุมชนอย่างแท้จริง เช่น การเลี้ยงสัตว์แบบปล่อย การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ที่พานักท่องเที่ยวเก็บยอดชา เรียนรู้การทำและหมักเหมี้ยง การเก็บและแปรรูปกาแฟ สอดคล้องกับการศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี ที่พบว่า อัตลักษณ์ชุมชนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองสามารถแบ่งเป็นอัตลักษณ์ที่จับต้องได้ เช่น แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ วิถีชุมชนเกษตร โบราณสถาน และสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ที่จับต้องไม่ได้ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรม และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (Prinyokul, 2024) กรณีชุมชนแม่แจ่ม พบว่า มีอัตลักษณ์ที่จับต้องได้ เช่น น้ำตก วัดเวียงหวาย กิวหิน จุดชมวิวกิวลม ไร่ชา ไร่กาแฟ โฮมสเตย์ รวมถึงอัตลักษณ์ที่จับต้องไม่ได้ คือ วิถีชีวิตเกษตรกรรมและภูมิปัญญาการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบท้องถิ่นเป็นการผสมผสานระหว่างอัตลักษณ์ทางธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

2.3 การจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนร่วมกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสุขภาพ ผลการศึกษา พบว่า บริบทพื้นที่แจ้ซ้อมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทยที่โดดเด่น มีทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรท้องถิ่นที่มี

ศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับสุขภาพแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาสู่ตลาดระดับสากล อาทิ ชาเลื่อมมังกร ชาดอกกาแฟ แมคคาเดเมีย ที่มีการส่งออกไปประเทศจีนความโดดเด่นของชุมชนแอ่ซ็อนอยู่ที่ความเป็นธรรมชาติและความคิดเดิมของวิถีชีวิตที่ "ไม่ได้ปรุงแต่ง" ซึ่งถือเป็นจุดแข็งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่น้ำพุร้อนแอ่ซ็อนที่มีชื่อเสียงในด้านการบำบัดสุขภาพด้วยน้ำแร่ธรรมชาติ ในด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสุขภาพชุมชนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการสืบทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะวิถีการดำเนินชีวิตของคนในอดีตที่ส่งผลต่อสุขภาพมีความเชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับการบริโภคอาหารจากธรรมชาติและการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย สอดคล้องกับการศึกษาของ Dej-Sira et al. (2024) ที่พบว่า ประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาและการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสุขภาพที่ใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติช่วยเสริมสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยววิถีชุมชน นอกจากนี้ วิถีปฏิบัติที่สืบทอดจากบรรพบุรุษไม่เพียงแต่เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ยั่งยืน โดยใช้ประโยชน์จากทุนวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น

2.4 การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสุขภาพ ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนแม่แจ่มและป่าเหมี้ยงมีความโดดเด่นด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ อันเป็นผลมาจากการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้แก่ ลาหู่ (มูเซอ) อีวเมี่ยน (เย้า) และม้ง ซึ่งแต่ละกลุ่มมีวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นที่เป็นของตนเอง แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างลงตัวชุมชนมีประเพณีท้องถิ่นที่น่าสนใจ เช่น การฟ้อนรำเก็บเมี่ยง ซึ่งเป็นทำรำที่ประดิษฐ์โดยแกนนำกลุ่มแม่บ้านในชุมชน มีหลากหลายท่าที่สะท้อนวิถีชีวิตการเก็บและแปรรูปเมี่ยง เช่น ท่าหนองเมี่ยง ท่าเก็บใบเมี่ยง ท่าเปาะใบเมี่ยง ท่ามัดใบเมี่ยง ท่าเดินกลับ ท่าเซ็ดเหงื่อ ท่านั่งล้อมมัดเมี่ยง ท่าพักนอนนอนหลับ และท่าตบกระเป่า ซึ่งถือเป็นความโดดเด่นในการนำกิจกรรมทางกายมานำเสนอผ่านวัฒนธรรมประเพณีส่งเสริมสุขภาพทางกาย มีปฏิทินประเพณีชุมชนที่แสดงถึงความเชื่อมโยงกับธรรมชาติและฤดูกาล เช่น ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ที่ดอกเสี้ยวบานในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบซึ่งการพัฒนา กิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพให้ยั่งยืนต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของ Wattanadittachan (2022) ที่พบว่า การดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวต้องให้ความสำคัญกับการวางแผนที่เป็นรูปธรรม การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว การจัดองค์การและแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน การประสานงานภายในกลุ่มตามบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ ซึ่งชุมชนแม่แจ่มและป่าเหมี้ยงสามารถสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อความยั่งยืนโดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้เพื่อสร้างการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. คณะกรรมการหมู่บ้านจัดทำแผนแม่บทที่ครอบคลุมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทยในพื้นที่น้ำพุร้อนแอ่ซ็อน โดยบูรณาการแผนร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล และอุทยานแห่งชาติแอ่ซ็อน
2. องค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ พัฒนาทักษะการให้บริการและการสื่อสารสำหรับผู้ประกอบการโฮมสเตย์ในชุมชน
3. คณะกรรมการหมู่บ้านพัฒนาช่องทางตลาดออนไลน์และออฟไลน์เพื่อเผยแพร่เอกลักษณ์การท่องเที่ยว
4. คณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกับสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง พัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และการดูแลสุขภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเชิงลึกด้านปรากฏการณ์วิทยาเกี่ยวกับประสบการณ์นักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทยและผลกระทบทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่น้ำพุร้อนแอ่ซ็อน
2. ศึกษาวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมด้านการบริการและผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รวมถึงศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

3. ศึกษาวิจัยแบบผสมผสานเพื่อทบทวนรูปแบบหรือประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีไทย โดยบูรณาการองค์ความรู้เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามหลักศาสตร์พระราช

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ปานทิพย์ ปุระณานนท์ ในนามของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครลำปาง ที่สนับสนุนทุนวิจัย ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลแจ้ซ้อน ที่ให้ความช่วยเหลือรวมถึงผู้ให้ข้อมูลที่ให้ความร่วมมือและสละเวลาในการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- Buathong, S., Pornprasit, P. (2024). The creation of participatory community-based tourism routes in Koh Taew Community, Muang, Songkhla Province. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences*, 11(2), 66-94.
https://doi.nrct.go.th/admin/doc/doc_654477.pdf (in Thai)
- Budeanu, A., Miller, G., Moscardo, G., & Ooi, C.-S. (2016). Sustainable tourism, progress, challenges and opportunities: An introduction. *Journal of Cleaner Production*, 111, 285–294.
community. Simon & Schuster. <https://doi.org/10.1145/358916.361990>
- Dej-Sira, S., Sitsirat, J., Jaipeng, C. (2024). community-based cultural tourism management on the foundations of sustainable community: A case study of Thai Lue’s Community Ban Mae Sap, Samoeng District, Chiang Mai Province. *Journal of MCU Ubon Review*, 9(1). 1677-1679.
- Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation. (n.d.). Namphu Ron Chae Son – Chae Son National Park. Retrieved April 20, 2025, from <https://portal.dnp.go.th/Content/nationalpark?contentId=1776> (in Thai)
- Dokchan, T., & Chuamuangphan, N. (2020). The potential management of the tourist attractions on health tourism development in the western region. *Research and Development Journal, Loei Rajabhat University*, 16(55), 58-69. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/researchjournal-lru/article/view/246081/169315> (in Thai)
- Global Wellness Institute. (2024). *2024 Wellness real estate market growth (2019-2023) and future developments*. <https://globalwellnessinstitute.org/industry-research/wellness-real-estate-market-growth-2019-2023-and-future-developments/>
- Global Wellness Summit. (2020). *New report: defining the mental wellness economy what lies ahead for your business in 2021?*. <https://www.globalwellnesssummit.com/gws-2020/access-new-report-on-why-mental-wellness-is-your-biggest-business-opportunity-in-2021/>
- Jearing, J., & Haartsen, T. (2017). The challenge of proximity: The (un)attractiveness of near-home tourism destinations. *Tourism Geographies*, 19(1), 118–141.
<https://doi.org/10.1080/14616688.2016.1175024>
- Khoomsab, K., Narasri, M., Winyakul, C., Janma, N., & Sirikaensai, S. (2025). Creative economy development of hot spring for healthy at Vichianburi District Phetchabun Province. *Journal of the Association of Researchers*, 30(1), 149-166. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jar/article/view/275309/187496>. (in Thai)

- Mulmit, P., Kongprem, N., & Pratum, T. (2020). Human capital competency development in health tourism attractions in Western Thailand, towards higher tourism qualities. *Research and Development Journal Loei Rajabhat University*, 14(50), 20–28.
- Prinyokul, J. (2024). Community identity and community participation to promote secondary tourist destination: A case study of Ban Rai district, Uthai Thani province. *Journal of Communication Arts*, 42(2), 1-12. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jcomm/article/view/262425/181567>.(in Thai)
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: Bowling alone: The collapse and revival of American*
- Suntornsamai, W., & Thammachat, P. (2016). Community-based health tourism model in Prachinburi Province for sustainable community enterprise network development. *Journal of the Researchers Association*, 21(3), 167–181. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jar/article/view/244223/166158>. (in Thai)
- Tourism Authority of Thailand. (2022). *Learning King Bhumibol Adulyadej's Work Principles*. <https://tourismproduct.tourismthailand.org/wp-content/uploads/2022/10/Epic-Mounts-Countless-Fields-Surrounding-Forests-and-the-best-Indigo-Dyeing.pdf> (in Thai)
- United Nations World Tourism Organization. (2022). *Tourism and COVID-19: Impact and recovery*. Madrid, Spain: UNWTO. <https://www.unwto.org/tourism-and-covid-19-impact-and-recovery>
- Wattanadittachan, W., & Thammaapipon, S. (2022). *Success factors of tourism community enterprise, Ban Tham Suea, Krabi Province*. [Master of arts (Public and Private Management)]. Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/4498> (in Thai)
- Wongpratum, N., & Phumvitchuvet, D. (2021). The health tourism management model for community based on the king's philosophy. *Journal of Arts Management*, 5(2), 299-311. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jam/article/view/244676/168361> (in Thai)

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา

พะเยา